

Scientific Journal

VIRTUS

#52, March, 2021
published since 2014

2021

ISSN 2410-4388 (Print)
ISSN 2415-3133 (Online)

Scientific Journal *Virtus*
Issue # 52, March, 2021
Published since 2014

*Recommended for publication by the Council of
NGO "Sobornist" (the proceedings No.7, March 26, 2021).*

Founder: Scientific public organization
"Sobornist" (Ukraine).

Publisher: Center of Modern Pedagogy "Learning
Without Borders" (Canada).

Partners:

- + Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine);
- + Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine);
- + Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- + SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- + Consortium for Enhancement of Ukrainian Management Education (Ukraine);
- + Baku Islamic University (Azerbaijan);
- + University of Zielona Góra (Poland);
- + Center of Modern Pedagogy "Learning Without Borders" (Canada).

Virtus: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba - March # 52,
2021. - 241 p.

Editor-in-Chief:

Zhurba M.A., Ph.D., professor, Head of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief:

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan);

Starichenko E.V., Head of Analytical Department of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Mainhandling Editor:

Kravchenko Yu.V., Manager on international cooperation of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Journal Indexing:

✓ **Google Scholar** is a freely accessible web search engine that indexes the full text or metadata of scholarly literature across an array of publishing formats and disciplines. The Google Scholar index includes most peer-reviewed online academic journals and books, conference papers, theses and dissertations, preprints, abstracts, technical reports, and other scholarly literature, including court opinions and patents.

✓ **Scientific Indexing Services (SIS) (USA)** is academic database which provides evaluation of prestigiousness of journals. The evaluation is carried out by considering the factors like paper originality, citation, editorial quality, and regularity & international presence.

✓ **Citefactor (USA)** is a service that provides access to quality controlled Open Access Journals. The Directory indexing of journal aims to be comprehensive and cover all open access scientific and scholarly journals that use an appropriate quality control system, and it will not be limited to particular languages or subject areas.

✓ **ResearchBib** is open access with high standard indexing database for researchers and publishers. Research Bible may freely index journals, research papers, call for papers, research position.

✓ **Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor)** is an international, recognized platform for promoting scientific achievements, as well as supporting publishers and scientific communities interested in state-of-the art research activities in innovation and applied science areas.

Journal «Virtus» has been positively evaluated in the SJIF Journal Master List evaluation process. **SJIFactor = 5,883.**

✓ **Directory of Research Journal Indexing (DRJI)** is to increase the visibility and ease of use of open access scientific and scholarly journals thereby promoting their increased usage and impact. DRJI supply champion has access to global-renowned content in all discipline areas including magazine and journal articles. DRJI advocate, educate, and provide the central resource for indexing.

✓ **International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)** – academic database was organized with the aim of creating an open platform for scientific research around the world. IIJIF provides the necessary communication of scholars, editors, publishers and conference organizers, through its exclusive services: provides indexing of scientific journals (calculates the impact factor), forms a list of national/international conferences and journals.

✓ **InfoBase Index** is a comprehensive, multipurpose database covering scholarly literature from all over the world. InfoBase Index holds indexed records from active, authoritative journals. Most of the journal titles are peer-reviewed, with new journal titles being added to the collection regularly. **IBI Factor** for the journal 'Virtus' is **2.5.**

**Certificate of Mass Media Registration:
KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.**

Journal Editorial Staff Contact Information.
e-mail: virtustoday@gmail.com

website: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

© Authors of the Articles, 2021.

© Scientific Journal «Virtus», 2021.

УДК 300.3+301+930.1

Парадюк О.О.,

аспірант кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
lenysa01@gmail.com

Україна, м. Одеса

ІСТОРИЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА: РИСИ ПЕРЕТИНУ

Концепція Д. Лоуєнтала відрізняється своєю оригінальністю та самобутністю. Д. Лоуєнталь виділяє три основних джерела пізнання минулого: пам'ять, історію та релікти. В даному контексті він розуміє пам'ять в її індивідуальному прояві, як сукупність спогадів окремої особистості про власне життя, а також уявленнє про минуле. Такий тип знання має суб'єктивність і малий ареал охоплення. Історія лише частково вільна від цих недоліків, оскільки і її пізнання минулого обумовлено серйозним впливом сьогодення. Релікти – відчутні сліди минулого – не виступають самостійними джерелами знань про минуле, потребуючи інтерпретації. Сама процедура тлумачення також носить суб'єктивний та реконструктивний характер. Крім того, релікти з часом піддаються як смисловій, так і чисто фізичній ерозії. Яким би джерелом знань про минуле не користувався дослідник, він неминуче стикається з проблемою впливу його власної сучасності на процедуру розуміння.

Ключові слова: пам'ять, спадщина, історія, спомини, ідентичність, колективна пам'ять.

Постановка проблеми. Останнім часом проблематика історичної свідомості та історичної пам'яті стала однією з найбільш затребуваних. Досить відзначити формування навіть окремого наукового напрямку, що займається виключно питаннями надіндивідуальних форм пам'яті – memory-studies. В рамках даної статті ми зосередимо увагу на одній з концепцій пам'яті – концепції Д. Лоуєнтала, що зумовлене найменшою популярністю, отже й вивченістю даної теорії (значно частіше в контексті наукових розмов фігурують імена Я. Ассмана, П. Нора, А. Мегілла та інших), а також оригінальністю та самобутністю евристичного даного підходу.

Мета роботи – проаналізувати співвідношення історичної свідомості та історичної спадщини у трактуванні Девіда Лоуєнтала.

Виклад основного матеріалу. Праця Д. Лоуєнтала «Минуле – чужа країна» присвячений проблемі минулого, спадщини та їх «експлуатації» в інтересах сучасного суспільства. Так, дослідник пише з цього приводу: «...громадськість продовжує пояснювати минуле – як своє власне, так і минуле інших людей – в термінах сучасності. Приручаючи минуле, таким чином, ми залучаємо на свій бік незліченне число нинішніх причин. Легенди про виникнення та тривалість, про перемоги або біди, проектуємо сьогодення на минуле, а минуле, в свою чергу, на сьогодення» [3, с.6].

Такий підхід до осмислення минулого Д. Лоуєнталь називає «спадщиною», що спрощує і проясняє його, протиставляючи йому історію, яка прагне до об'єктивного, чисто наукового вивчення минулого.

В іншій частині своєї роботи він говорить про пам'ять, історію та реліквії як «шляхи минулого». Пам'ять і історія, з його точки зору, різні, хоча і взаємопов'язані. Перша, на думку дослідника, «невідворотна та цілком безперечна», друга ж – «сповнена випадковостей та піддається емпіричній перевірці» [2, с.296], «пам'ять включає в себе повідомлення про минуле з других рук, тобто історію... історія ж, в свою чергу, ґрунтується на свідченнях очевидців та інших

спогадах, тобто на пам'яті» [3, с.335]. Реліквії – артефакти минулого, які служать формою візуалізації спогадів і підставою для історичних досліджень.

Однак в якому б форматі не доставало минуле – як спадщина, історія або реліквія, все знання про нього ґрунтуються на пам'яті, яка «є безперервне збереження в мозку вхідних фізичних імпульсів, що певним способом можна відновити знову в поточній свідомості» [3, с.306].

Говорячи про структуру пам'яті, Д. Лоуєнталь виділяє три її найважливіших компоненти: звички, спогади та пам'ятні речі: «Звички охоплюють собою всі присутні в свідомості сліди минулих вчинків та думок, свідомо чи несвідомо зберігаються пам'яттю. Спогади – це більш обмежені, ніж звички, але все ще всюдисущі переживання, вони включають в себе свідомість про минулі події та стани буття. Пам'ятні речі – це особливо дорогі, заповітні переживання, що свідомо зберігаються з величезного загального масиву пам'яті» [3, с.307]. Таким чином, можна сказати, що буття пам'яті здійснюється через форми діяльності, знань та речей.

Як і практично всіх дослідників, що займалися проблематикою пам'яті, Д. Лоуєнтала займає питання співвідношення її індивідуальної та колективної форм. Роздуми вченого в даному контексті дещо нагадують висловлювання П. Рікера, оскільки, по-перше, вони також досить розмиті, а, по-друге в них також простежується думка про те, що пам'ять як форма свідомості носить виключно індивідуальний характер [2, с.59-59].

При цьому Д. Лоуєнталь говорить і про тісний взаємозв'язок між особистим і груповим модусами пам'яті: «Минуле, що зберігається в пам'яті має одночасно особистий і колективний характер» [3, с.307]. Межа між ними розчиняється та не піддається фіксації. Події, що відбуваються в суспільстві, переробляються свідомістю людини в особисті, навіть інтимні спогади. З іншого боку, зміст індивідуальної пам'яті коригується у відповідності із запитами групи і з колективними уявленнями про ті чи інші події: «Ми намагаємося поєднати приватне минуле з колективною пам'яттю і суспільною історією» [3, с.308].

Вчений переконаний в індивідуальній природі пам'яті та розуміє під нею лише ті спогади, які «живуть» у свідомості конкретної людини. Як тільки вони виходять за рамки «пам'яті особистості» та набувають інші форми, то перетворюються на історію (він не використовує термін «колективна пам'ять», але в його інтерпретації історія дуже близька до неї за змістом) [1, с.440].

На думку Д. Лоуенталю, пам'ять (в форматі спадщини) постійно трансформується, адаптуючись до запитів сьогодення. Така трансформація відбувається в двох формах – забуття і перегляду (реконструкції, реінтерпретації). «Для того, щоб пам'ять мала сенс, ми повинні забувати більшу частину того, що бачили» [3, с.322]. «Спогади – це не готові до вживання копії минулого, але еклектична, виборча їх реконструкція, яка ґрунтується на наступних діях і сприйняттях та на постійно мінливих кодах, за допомогою яких ми розрізняємо, символізуємо і класифікуємо навколишній світ» [3, с.331].

Така пильна увага до пам'яті пов'язана з тим, що пам'ять виконує найважливіші для сьогодення функції і, головним чином, – ідентифікаційну (в особистісному та колективному масштабах). Д. Лоуенталь пише з цього приводу: «Пам'ять про минуле є одним з найважливіших моментів нашої власної ідентичності. Знання про те, що ми колись були, є підтвердженням того, що ми є зараз. Пам'ять про досвід минулого з'єднує нас з нашим колишнім Я... Втрата пам'яті руйнує особистість людини і позбавляє життя сенсу. Різні групи мобілізують колективні спогади для того, щоб підтримувати корпоративну ідентичність» [3, с.311-312].

Крім найважливішої ідентифікаційної функції вчений також говорить про функції пізнавальну та адаптаційну. Перша втілюється в процесі пізнання минулого за допомогою звернення до «архівів» пам'яті. Друга – в пристосуванні спадщини минулих поколінь до завдань і потреб нині живих людей, в подоланні реально-історичного і психологічного розриву між минулим і сьогоденням [4, с.65].

Д. Лоуенталь виділяє кілька типів пам'яті, хоча з контексту його праці не можна з точністю зрозуміти сутність і специфіку кожної з них. Він виділяє: епізодичну пам'ять (вона зберігає в собі неординарні події); повсякденну пам'ять; інструментальну (схематизоване «коротке резюме минулих подій», що не має емоційно-чуттєвого супроводу та обумовлене актуальними установками); афективну пам'ять, або мрії (форма пам'яті, заснована не стільки на запам'ятовуванні події, скільки на запам'ятовуванні почуттів і відчуттів, з ним пов'язаних) [1, с.441].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи результати дослідження Д. Лоуенталю та узагальнюючи його основні думки, можна вивести наступне:

1. Пам'ять (поряд з історією і реліквіями) є формою буття минулого;

2. Природно пам'ять властива лише окремій особистості, але її спогади можуть відчувати сильний вплив з боку групи таким чином, що індивідуальне та колективне в структурі пам'яті стає злитим;

3. Звернення до минулого і до пам'яті, перш за все, здійснюється в інтересах актуальності, внаслідок чого

вони піддаються модернізації. Найбільш затребуваними формами останньої є забуття та перегляд;

4. Структурно пам'ять складається зі звичок, спогадів та пам'ятних речей, тобто компонентів діяльності, знань та речей;

5. Існує кілька типів пам'яті: епізодична, повсякденна, інструментальна та афективна;

6. До найбільш значимих функцій пам'яті відносяться: пізнавальна, адаптаційна та ідентифікаційна.

Сама назва праці Д. Лоуенталю фіксує одну зі сторін сприйняття минулого як іншого світу, відокремленого від сьогоденного непереборним розривом. Таке ставлення до минулого, яке сформувалося лише у XIX столітті, обумовлено декількома причинами. По-перше, зростанням друкованих видань, що дають можливість фіксувати, зберігати тексти та надалі аналізувати їх, порівнювати з попередніми, виявляти на їх основі динаміку змін тощо. По-друге, розширенням в зв'язку з розвитком транспорту просторово-географічних кордонів, підвищенням доступності подорожей, освоєння чужих країн та культур. По-третє, остаточній секуляризації культури, втратою віри в християнську темпоральну картину світу та радикальній трансформації звичного життєвого укладу, продиктованого науково-промисловою революцією [3, с.5].

Вчений позначає вигоди і загрози, які таїть в собі минуле. До перших він відносить: поінформованість про визнання, підтвердження переконань та дій, усвідомлення особистої та колективної ідентичності, діахронічне збагачення досвіду сьогодення, можливість відстрочити настання сьогодення. Другі, на його думку, зводяться до необхідності витіснення травматичних переживань, придушення сьогодення з боку великого минулого, породження суперництва з ним [3, с.19]. Біполярна природа минулого породжує таке ж двоїсте ставлення до нього, зводиться до шанування, обурення на адресу минулого або почуття боргу перед ним.

Протягом усієї своєї роботи Д. Лоуенталь неодноразово підкреслює реконструктивний характер минулого та колосальний вплив, який справляє сьогодення на процедуру осягнення минулого: «Спогади – це не «готові до вживання» копії минулого, а еклектична, виборча їх реконструкція, яка ґрунтується на наступних діях і сприйняттях та на постійно мінливих кодах, за допомогою яких ми розрізняємо, символізуємо й класифікуємо навколишній світ» [3, с.331]. Сучасність завжди потребує минуле, експлуатуючи згадані вище його вигоди. Однак в епоху, очевидцями якої ми є, ця потреба набуває особливі масштаби. Д. Лоуенталь характеризує її як час «шаленої ностальгії», «нав'язливих пошуків коренів», «турботи про збереження слідів минулого» і «зростаючого інтересу до національної спадщини» [3, с.26]. Ситуацію, що склалася, вчений пояснює приблизно так само, як і П. Хаттон, П. Арьес та П. Нора – через відчуження сучасного суспільства від традиції: «Розрив з традицією, який утворився у XX столітті, поставив нас в положення, коли нас оточують пам'ятники і реліквії, значення яких ми навряд чи можемо зрозуміти... Ми зберігаємо спадщину також і тому... що недостатньо близькі до неї щоб творчо її переробити» [3, с.28].

Література

1. Кособуцкая Н.Ю. Память, наследие и история в актуальной социокультурной среде: анализ концепции Д. Лоуэнтала / Н.Ю. Кособуцкая // XX Международная конференция памяти профессора Л.Н. Когана «Культура, личность, общество в современном мире: методология, опыт эмпирического исследования», 16–18 марта 2017 г. – Екатеринбург. Екатеринбург: УрФУ, 2017. – С.437-442.
2. Линченко А.А. Знание о прошлом и историческое сознание молодежи в информационном обществе / А.А. Линченко // Люди и тексты. Исторический альманах. Москва: Институт всеобщей истории РАН, 2014. – № 5. – С.51-82.
3. Лоуэнтал Д. Прошлое – чуждая страна / Дэвид Лоуэнтал; пер. англ. А.В. Говорунова. – СПб.: Издательство «Русский остров», «Владимир Даль», 2004. – 618 с.
4. Шуб М.А. Теоретико-методологические основания культурологического подхода к осмыслению прошлого / М.А. Шуб // Вестник культуры и искусств, 2017. – № 3 (51). – С.61-67.

References

1. Kosobutskaya N.Yu. Pamyat, naslediyе i istoriya v aktualnoy sotsiokulturnoy srede: analiz kontseptsii D. Louyentalya / N.Yu. Kosobutskaya // XX Mezhdunarodnaya konferentsiya pamyati professora L.N. Kogana «Kultura, lichnost, obshchestvo v sovremennom mire: metodologiya, opyt yempiricheskogo issledovaniya», 16–18 marta 2017 g. – Yekaterinburg. Yekaterinburg: UrFU, 2017. – S. 437-442.
2. Linchenko A.A. Znaniye o proshlom i istoricheskoye soznaniye molodezhi v informatsionnom obshchestve / A.A. Linchenko // Lyudi i teksty. Istoricheskij almanakh. Moskva: Institut vseobshchey istorii RAN, 2014. – № 5. – S. 51-82.
3. Louyental D. Proshloye – chuzhaya strana / David Louyental; per. angl. A.V. Govorunova. – SPb.: Izdatelstvo «Russkiy ostrov», «Vladimir Dal», 2004. – 618 s.
4. Shub M.L. Teoretiko-metodologicheskije osnovaniya kulturologicheskogo podkhoda k osmysleniyu proshlogo / M.L. Shub // Vestnik kultury i iskusstv, 2017. – № 3 (51). – S. 61-67.

Paradiuk O.O.,

Post-graduate student of chair of Philosophy, Social Studies and Sociocultural Activity Management, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, lenysa01@gmail.com

Ukraine, Odessa

HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND HISTORICAL HERITAGE: FEATURES OF INTERSECTION

D. Lowenthal's concept is distinguished by its originality and originality. D. Lowenthal identifies three main sources of knowledge of the past: memory, history and relics. In this context, he understands memory in its individual manifestation, as a set of memories of an individual about his own life, as well as ideas about the past. This type of knowledge has subjectivity and a small coverage area. History is only partially free of these shortcomings, because its knowledge of the past is due to the serious influence of the present. Relics – tangible traces of the past – do not act as independent sources of knowledge about the past, requiring interpretation. The interpretation procedure itself is also subjective and reconstructive. In addition, relics are subject to both semantic and purely physical erosion over time. Whatever source of knowledge about the past the researcher uses, he inevitably faces the problem of the influence of his own present on the procedure of understanding.

Key words: *memory, heritage, history, reminiscence, identity, collective memory.*

